

НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ім. П.І.ЧАЙКОВСЬКОГО

ДОВГАЛЮК ІРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 78.072+7.03

**ОСИП РОЗДОЛЬСЬКИЙ
В ІСТОРІЇ МУЗИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ**

Спеціальність 17.00.03 – музичне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Иос.

КИЇВ – 1998

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі
Львівського державного університету
освіти України

ЛННБ України ім. В. Стефаника

00761790 (U)

Науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, професор
ЛУКАНЮК БОГДАН СТЕПАНОВИЧ,
завідувач кафедри музичної фольклористики
Вищого державного музичного
інституту ім. М. Лисенка

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
ЗАГАЙКЕВИЧ МАРІЯ ПЕТРІВНА,
провідний науковий співробітник-консультант
Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Рильського

кандидат мистецтвознавства, доцент
СМОЛЯК ОЛЕГ ПЕТРОВИЧ,
доцент Тернопільського педагогічного
університету ім. В. Гнатюка

Провідна установа – кафедра фольклору і етнології Київського
державного університету культури і мистецтв

Захист відбудеться "27" травня 1998 року о 15.30 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 50.27.01 по захисту дисертацій
на здобуття наукового ступеня доктора наук у Національній музичній
академії України ім. П. І. Чайковського за адресою: 252001, Київ – 1,
вул. Архітектора Городецького, 1/3, 2-й поверх, ауд. 36.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної
музичної академії України ім. П. І. Чайковського (252001, Київ – 1,
вул. Архітектора Городецького, 1/3).

Автореферат розісланий "16" жовтня 1998 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства,
доцент

І.М. КОХАНИК

Осип (Йосиф) Іванович Роздольський (1872–1945) належить до сузір'я визначних представників української культурної еліти кінця ХІХ – першої половини ХХ століття, що торувала шлях вітчизняній народознавчій науці на європейську арену. Швидко заявивши про себе як про здібного збирача народної творчості, він здобув заслужене визнання не тільки в Україні (член Етнографічної комісії Української академії наук з 1926 року, Дійсний член Наукового товариства ім. Т.Шевченка у Львові з 1930 року та Наукового товариства у Києві з 1914 року), але й за її межами.

Та, незважаючи “на великі заслуги Й.Роздольського для музичної етнографії” (К.Квітка)¹, сьогодні, по суті, немає спеціальних досліджень, які б висвітлювали його роль, значення та місце в історії музичної фольклористики – не тільки європейської, але й вітчизняної. Загалом **опублікована література** про нього досить-таки скупа та виразно поділяється на три основні групи.

Перша, порівняно найчисельніша, – це праці, в яких ім'я фольклориста згадується лише принагідно як сучасника О.Нижанківського, В.Гнатюка, І.Франка, Ф.Колесси або ж у зв'язку з його, спільною з С.Людкевичем, роботою над збірником “Галицько-руські народні мелодії”. При цьому, як правило, лише констатується сам факт його плідної музично-етнографічної діяльності, без будь-яких спроб її критичного осмислення.

До другої групи відносяться нариси, присвячені спеціально О.Роздольському, його творчій біографії. Це – статті в часописі “Народна творчість та етнографія” П.Медведика “Фольклористична діяльність О.І.Роздольського” (1963, №3) й І.Філіпової “Осип Роздольський” (1972, №5), а також публікація Р.Кіся та М.Мандибури “Із фольклорно-етнографічної діяльності О.Роздольського” у “Матеріалах з етнографії та мистецтвознавства” (1975). Оскільки в завдання цих розвідок не входила оцінка історичного значення збирацької спадщини фольклориста, зокрема музичної, отож характеризується вона лише побіжно й у найзагальніших рисах.

Зовсім окрему – третю – групу становлять кандидатські дисертації, побудовані головню на фольклорних записах, здійснених О.Роздольським.

Так, згромаджені ним у 1901 році музично-фольклорні матеріали на Західному Поділлі, що увійшли до збірника О.Роздольського – С.Людкевича “Галицько-руські народні мелодії”, лягли в основу етномузикологічного дослідження О.Смоляка “Трансформація

¹ Залеська Р., Іваницький А. Листування Климента Квітки і Філарета Колесси // Записки НТШ. – Львів, 1992. – Т. ССХХІІІ. – С. 412–413.

пісенного фольклору Західно-Подільської Наддніпрянщини (на матеріалі збірника Й.Роздольського – С.Людкевича "Галицько-руські народні мелодії" та власних записів)", Київ, 1992. В 1984–1988 роках О.Смоляк провів комплекс повторних експедицій слідами фольклориста в ряді сіл Тернопільщини з метою подальшого дослідження трансформаційних процесів, які відбулися у народному музичному середовищі впродовж вісімдесяти років.

Вивченню фольклористичної діяльності О.Роздольського, але виключно з етнофілологічного погляду, присвячена кандидатська дисертація Г.Сокіл "Фольклористична діяльність Осипа Роздольського" (Київ, 1996), де прослідковано життєвий шлях фольклориста і здійснено жанрово-тематичний аналіз його уснословесної (прозової та поетичної) збирацької спадщини.

Із згаданими дисертаційними дослідженнями пов'язана також і низка спеціальних публікацій, в яких висвітлюються окремі малознані факти із збирацької біографії О.Роздольського, подаються невідомі досі документи з його архіву тощо. Серед таких розвідок – порівняльні дослідження на тернопільському Поділлі О.Смоляка, опубліковані у матеріалах Третьої (1992) та Четвертої (1993) конференцій дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель, джерелознавчі публікації Г.Сокіл у "Народознавчих зошитах" деяких документів (1995, №2) та листів (1995, №4, 5) збирача, а також її ж дослідження про співпрацю І.Франка й О.Роздольського в "Українському літературознавстві" (1996, №62).

Однак, засадниче питання про значення та місце вельми плідної півстолітньої збирацької діяльності О.Роздольського в історії музичної фольклористики залишилося все ж без відповіді, хоча саме йому судилося відіграти в ній значну роль, особливо на зламі століть у період формування її справді наукових засад.

Тим часом без належного осмислення цієї ролі видатного фольклориста реальна історична картина є щонайменш неповною або ж значною мірою спотвореною. **Актуальність** даного питання ще й у тому, що віддати належне О.Роздольському, а з ним і всьому вітчизняному етномузикознавству, слід особливо в зв'язку з нагальною потребою повної ідейної реабілітації зумисно замовчуваних донедавна великих звершень української науки та її видатних діячів у минулому². З іншого

² Відомо, наприклад, що за радянських часів було "небажано" будь-де нагадувати дати перших фонографічних записів О.Роздольського, які повністю заперечували офіційну доктрину про першість застосування в Україні фонографа для фіксації народно музичних творів російських музикантів-фольклористів Є.Ліньової та О.Маслова.

боку, сама музично-етнографічна спадщина збирача, насамперед архівна, що не втратила і ніколи не втратить своєї унікальної вартості, наразі залишається мертвим капіталом, вимагає повернення до життя, щоби заповнити ту прогалину, яка через нещасливі історичні обставини повстала в нашому загальнодоступному музично-етнографічному першоджерельному фонді саме тоді, коли його стрімко нарощували фактично всі народи Європи, насамперед Центрально-Східної.

Звідси головна **мета** дисертації – належно оцінити музично-етнографічну діяльність і спадщину О.Роздольського в контексті становлення вітчизняного та європейського етномузикознавства кінця XIX – початку XX століття. Реалізація цієї мети зумовила вирішення цілої низки конкретних історично-теоретичних та практичних **завдань**:

- дати концептуальну порівняльну характеристику музично-етнографічним (експедиційно-польовим) дослідженням в Україні (відповідно до тодішніх історичних реалій окремо в Галичині й Наддніпрянщині) та в європейських народів протягом XIX та першої половини XX століття, зокрема детально простежити способи впровадження фонографа в практику збирачів народної музики у світі, на континенті, в Україні;

- окреслити визначальні періоди музично-етнографічної діяльності О.Роздольського – становлення та зрілості, відтворивши максимально деталізовану хронологію та географію його експедиційних поїздок, проаналізувавши й узагальнивши розроблену та застосовану ним методику документування народномузичної творчості;

- систематизувати музично-етнографічний доробок О.Роздольського, при цьому не тільки дати йому кількісну та якісну оцінку, але й накреслити шляхи розв'язання проблеми його подальшої долі.

Методологічною основою дисертації стали наукові розробки видатних українських та зарубіжних етномузикознавців П.Сокальського, Ф.Колесси, С.Людкевича, К.Квітки, С.Грици, Б.Луканюка, В.Гошовського, А.Чекановської, Б.Неттла, П.Дагліга, дослідників музичної культури та фольклористики М.Загайкевич, О.Правдюка, Д.Коккьяра й ін. З огляду на необхідність з'ясування загальнотеоретичних положень та вирішення практично-пошукових завдань у роботі поєднуються універсальні методи дослідження (історико-типологічний, порівняльний, географічний, функціональний) із специфічними, джерелознавчими тощо, використання яких зумовлене предметом вивчення (датування історичних фактів, локалізації історичних фактів, ідентифікації особи, палеографії, статистики, картографування тощо).

Основною **базою дослідження** послужили передусім рукописні матеріали з особистого архіву О.Роздольського у Відділі рукописів

Інституту мистецтвознавства, фольклористики й етнології ім. М.Рильського НАН України, а також архівів Наукового товариства ім. Т.Шевченка, Інституту українського фольклору, Відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім.В.Стефаника НАН України, Львівського обласного архіву, Центрального державного історичного архіву у Львові й ряду приватних зібрань (О.Паляниці, Ю.Сливинського й ін.), де збереглися первісні документальні свідчення про життєвий шлях і наукову діяльність фольклориста та його найближчих співпрацівників, зокрема їх епістолярна спадщина. До перевірки писемних даних постійно залучалася наявна колекція фонографічних валиків збирача в архіві Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при Вищому державному музичному інституті ім.М.Лисенка у Львові. З експериментальною метою було здійснено низку власних експедицій "слідами" О.Роздольського безпосередньо в терені. Додатково використовувалися опубліковані фольклорні записи фольклориста, матеріали галицької преси, фактологічні дані вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з історії музичної фольклористики (етномузикології).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що подібний монографічний аналіз музично-етнографічної діяльності одного з найвидатніших вітчизняних фольклористів безпосередньо в контексті історичного розвитку європейської етномузикології здійснюється фактично вперше та неминуче має проблемний характер, оскільки пропонує цілий ряд принципово нових оцінок, підходів, періодизацій тощо. Крім того, дана праця також уперше вводить у науковий обіг систематичний джерелознавчий опис усієї наявної збирацької спадщини О.Роздольського й обґрунтовує проект її повного (як друкованого, так і звукового) видання.

На захист виносяться такі положення:

1. Осип Роздольський належить до плеяди найвизначніших музичних етнографів першої половини ХХ століття, які започаткували новітній (фундаментальний) період в історії музичної фольклористики Центрально-Східної Європи, Галичини й України, будучи

- абсолютним піонером застосування фонографа для широко-масштабного, фронтально-систематичного документування звукових зразків народномузичної творчості;

- одним з найрезультативніших тогочасних збирачів-етномузикологів, доробок якого становить 8-9 тисяч фонограм;

- автором (спільно з С.Людкевичем) одного з перших репрезентативних збірників національного пісенного фольклору та співучасником проекту Зводу українського фольклору;

- розробником ряду новітніх методик експедиційно-польової роботи.

при викладанні аналогічних курсів на музичних, музично-педагогічних та філологічних факультетах і відділах у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах України. На матеріалах дослідження підготовлені методичні розробки з історії музичної фольклористики для студентів-фольклористів університету й вищих навчальних закладів мистецтв (консерваторій).

Дані та методологія роботи можуть також прислужитися при написанні подібних історичних і джерелознавчих праць, монографічних досліджень з історії української та світової фольклористики, української та світової музики взагалі.

Основні положення дисертації **апробовані** на спільному засіданні кафедр музичної фольклористики Вищого державного музичного інституту ім. М.Лисенка та української фольклористики Львівського державного університету ім. І.Франка й **обговорювалися** на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а саме: 1. Перша конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель (Львів, 22-24 березня 1990 р.); 2. Науково-теоретична конференція "Проблеми вивчення та пропаганди народної творчості як складової частини української національної культури" (Рівне, 17-19 квітня 1990 р.); 3. Конференція, присвячена 120-річчю з дня народження Ф.Колесси (Дрогобич, 28 жовтня 1991 р.); 4. Третя конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 1-5 квітня 1992 р.); 5. Четверта конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 1-3 квітня 1993 р.); 6. Всеукраїнська наукова конференція "Проблеми української фольклористики" (Львів, 27-28 квітня 1993 р.); 7. Міжнародна конференція "Національна еліта та інтелектуальний потенціал України" (Львів, 18-20 квітня 1996 р.); 8. Наукова конференція, присвячена 125-річчю від дня народження акад. В.Гнатюка (Тернопіль, 13 травня 1996 р.); 9. Наукова конференція, присвячена 125-річчю від дня народження акад. Ф.Колесси (Львів, 25-28 жовтня 1996 р.); 10. Міжнародна конференція "Полісся: мова, культура, історія" (Київ, 19-21 грудня 1996 р.); 11. Наукова конференція, присвячена 70-річчю від дня народження Т.Комаринця (Львів, 17-18 квітня 1997 р.).

Дисертаційне дослідження обсягом 170 сторінок складається із Вступу, трьох розділів (кожен з яких завершується власним резюме), загальних Висновків, Списку використаних джерел, який має 218 найменувань і Додатків (49 сторінок).

Основний зміст дисертації

У **“Вступі”** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито його наукову новизну, сформульовано мету і завдання, окреслено методологію дослідження, джерельну базу роботи та зв'язок її з науковими проектами кафедр з української фольклористики ЛДУ ім. І.Франка та Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при ВМІ ім. М.Лисенка у Львові, визначено науково-практичне значення роботи і застосування одержаних результатів, а також подано перелік наукових конференцій та кількість публікацій, де були апробовані основні положення дослідження.

Перший розділ **“Сходження”**, який складається з трьох під-розділів (1. Початки; 2. Перші здобутки; 3. Визнання), розкриває об'єктивні суспільно-історичні передумови, громадські та суб'єктивні причини надзвичайно стрімкого професіонального зростання О.Роздольського – збирача творів уснословесної та музичної народної творчості й загального визнання його одним із провідних галицьких фольклористів кінця ХІХ – початку ХХ століття.

В останні десятиліття ХІХ століття у Галичині склалися всі передумови для успішного розвитку етнографічних досліджень, в тому числі етномузикологічних. На фоні загальнонаціонального піднесення, завдяки активній науково-пропагандистській діяльності М.Драгоманова – М.Лисенка, І.Франка – О.Нижанківського, з багаточисленного гурту народолобців вирізняється когорта молодих дослідників народної творчості (В.Гнатюк, Ф. Колесса), які, по-новому підійшовши до проблеми дослідження фольклору, невдовзі поставили збирацькі студії на належний науковий рівень та вивели українську фольклористику в число лідерів на континенті. Серед талановитих початківців – і Осип Роздольський.

Формування О.Роздольського як професійного дослідника народної творчості було стрімким, короточасним і фактично співпало з роками його навчання у Львівській Богословській греко-католицькій академії (1890-1894). Дякуючи настановам та підтримці О.Нижанківського, І.Франка, О.Огоновського, він зумів швидко збагнути велику потребу саме фахових досліджень народної творчості і за короткий час перейти від одиничних, певною мірою випадкових, фольклорних записів до осмисленої професійної збирацької роботи та з невідомого збирача народної творчості, яких у Галичині у той час було чимало, вирости до авторитетного фахового дослідника фольклору, знаного вже в кінці століття не тільки в Україні, а й за її межами.

Свої перші фольклорні записи О.Роздольський здійснив у батьківському селі Берлин (сьогодні Хмільове Львівської області) під час канікул у липні-серпні 1891 року. З тієї експедиції збереглися тексти

всього двох пісень. І хоч ці спроби ще не виходили за аматорський рівень багатьох інших ентузіастів збирацької справи, та й сам фольклорист ніколи про ці записи не згадував, матеріали є вагомим свідченням початку зацікавлення О.Роздольського збирацькою роботою. Важливим етапом у становленні його дослідницького професіоналізму був 1893 рік. У порівнянні з 1891–1892 роками не тільки розширюється територія досліджень, але й помітно збільшується кількість і якість призбираного матеріалу. Паралельно дослідник фіксує і фольклорну прозу.

Записані у 1891–1894 роках пісні О.Роздольський укладає в пісенний рукописний збірник. Доля його сьогодні невідома, однак про існування рукопису свідчать матеріали з архівів Львівської консерваторії та самого дослідника. Очевидно, у ньому фольклорист представив тільки словесні тексти пісень, яких всього було, вірогідно, десь понад триста. Рукописне зібрання О.Роздольського, відоме у фольклорних кругах Львова вже наприкінці 1894 року, не поступалося подібним збіркам О.Нижанківського, І.Франка, ані М.Павлика. Воно стало промовистим результатом збирацької праці молодого дослідника і безперечно відіграло доленосну роль у його подальшій творчій біографії.

Починаючи з 1894 року, з'являються перші публікації творів усної словесності у записах О.Роздольського. У другому–четвертому томах (1894–1895) часопису “Житє і слово” були надруковані фольклорні матеріали, зібрані дослідником у галицьких селах у 1892–1895 роках. В основному – це народна проза: легенди, казки, новели, оповідання, а також декілька пісень. Незабаром записи казок О.Роздольського з'явилися і у виданнях НТШ – у першому та сьомому томах “Етнографічного збірника”. Публікація казок отримала схвальні відгуки сучасників, адже це було перше значне видання української народної прози у Галичині, яке, крім пізнавального, мало ще і наукове значення. Зібрані у цей період інші прозові жанри усної словесності – новели, анекдоти, легенди згодом також були опубліковані у виданнях НТШ. Таке домінування серед записів та публікацій О.Роздольського прозових фольклорних жанрів дало підстави ранній період творчої біографії збирача визначити як етнофілологічний.

Збирацька діяльність О.Роздольського буквально з його перших кроків на теренах фольклористики вирізнялася високим професіоналізмом, який проявився і в результативній та якісно провадженій польовій роботі, і в науковому транскрибуванні фольклорних творів та їх паспортизації, і у виконанні доручених йому проектів на найвищому фаховому рівні, і у його консультативній допомозі колегам-одноліткам, і в участі, тоді ще студента університету, нарівні з найавторитетнішими фольклористами кінця XIX століття в роботі “Комітету 1894/5”, створеному спеціально задля збору народних мелодій. Загалом же у цей період викристалізувалися ті основні принципи польової роботи, які згодом стали визначальними у його дослідницькій праці.

Властиво, саме в останнє десятиліття XIX століття сформувались і музично-фольклористичні зацікавлення О.Роздольського, завдяки О.Нижанківському та іншим музикантам з оточення збирача – Ф.Колессі, Д.Січинському, а згодом – С.Людкевичу, Б.Вахнянину, які безумовно теж відіграли помітну роль у спрямуванні дослідника на проблеми музичної фольклористики. Відсутність спеціальної музичної освіти не дала змоги О.Роздольському вже у початковий період збирацької діяльності розпочати активні польові студії над народними наспівами та повноцінно і фахово працювати у цій царині. Проте вже в ті роки проявився неабиякий інтерес збирача до музичного фольклору, який виразився у формі спеціального запам'ятовування і співу народних пісень для нотування мелодій колегами-музикантами, його участь у роботі згаданого "Комітету 1894/5" тощо.

У другому розділі роботи **"Зеніт"** детально проаналізовуються засадничі методичні відкриття збирача в галузі експедиційно-польової роботи, розкривається їх основоположне значення для утвердження молоді галицької та української етномузикології як однієї з передових у Європі першої половини XX століття. Розділ складається з таких підрозділів: 1. *Репрезентативний збірник*; 2. *Фонограф*; 3. *Новаторство*; 4. *Горизонти*.

Упродовж XIX – початку XX століття в країнах Центрально-Східної Європи гостро стояло питання збору та видання народних мелодій. Відповідно і принципи їх збирання та публікації пройшли доволі складний шлях свого розвитку. Кожний значний поступ на цьому шляху характеризувався вирішенням певного завдання, досягненням конкретної мети. Таких етапів можна виділити щонайменше три. Перший представляли збірники, які мали виключно ужиткове призначення. Прихід другого, якісно нового етапу, означений появою вже фундаментальних репрезентативних видань народних наспівів, а третього – публікацією багатотомних пісенних зводів.

Загалом становлення наукової музичної фольклористики в Західній Україні проходило в руслі загальноєвропейського процесу зародження і розвитку етномузикології, отож закономірно, що всі основні етапи формування молоді науки в Галичині протікали приблизно так само, як і в інших європейських державах. Упродовж XIX століття в краї залишалася актуальною проблема фахового нагромадження народних мелодій для публікації репрезентативного пісенного збірника. Незважаючи на те, що до справи бралися і поодинокі ентузіасти (О.Духнович, П.Бажанський), і цілі товариства ("Руська Матиця", "Руська бесіда"), і часописи ("Зоря"), був навіть спеціально створений "Комітет 1894/5", – вагомих результатів не було. Наприкінці століття галицьким народолюбцям так і не вдалося розв'язати засадничої проблеми – нагромадження фахово зібраних польових матеріалів, що нерозривно пов'язано з іншим важливим питанням:

здійснити професійні транскрибування мелодій безпосередньо зі співу виконавця з народного середовища, а не через посередника (інтелегенцію, студентів, міське населення тощо).

На зламі століть цю проблему вдалося нарешті вирішити завдяки винаходу Т.А.Едісона – фонографа. Із появою можливості рекордувати мелодії на фоновалики розпочався якісно новий етап у дослідженні народної музики, зокрема її документуванні. Першим, кому судилося зробити доленосний крок в історії галицької фольклористики, став О.Роздольський. Поставивши собі за мету вирішити нарешті таке наболіле у Галичині питання збору народних наспівів, О.Роздольський 28 квітня 1900 року в селі Коцурів поблизу Львова зробив запис 30 українських мелодій, а наступного дня ще 21 пісні в селі Гринів, використавши для цього фонограф. (Один валік із піснями села Коцурів зберігається і сьогодні в архіві ПНДЛМЕ при ВМІ ім. М.Лисенка).

Новаторське починання фольклориста підтримали в ЕК НТШ. Результатом трирічної польової роботи О.Роздольського та транскрипційної С.Людкевича став збірник “Галицько-руські народні мелодії” (1906–1908), який і за кількістю, і за якістю вміщених у ньому наспівів одразу ж став одним із лідерів серед подібних видань у Європі. Таким чином спільно з С.Людкевичем О.Роздольський властиво розв’язав проблему репрезентативного збірника народних мелодій у Галичині, який одночасно виявився і першим подібним науковим виданням взагалі в Україні (у Наддніпрянській Україні це завдання реалізував у 1922 році К.Квітка). Окрім того, тісно співпрацюючи з іншими фаховими галицькими транскрипторами, О.Роздольський один з перших в Україні застосував своєрідний “поділ праці” в межах етномузикології і таким чином виділив експедиційно-польову роботу в окрему етномузикознавчу дисципліну з власною теорією, методикою та практикою нарівні з такими основними дослідницькими галузями як музично-етнографічна транскрипція, аналіз і систематика народномузичних творів тощо.

Фактично О.Роздольський вперше не тільки в Україні, але й у Центрально-Східній Європі (випередивши Б.Бартока та З.Кодаї на цілих шість років) започаткував фронтально-систематичне (а не випадкове чи вибіркове, як це було до того часу у сусідніх народів), широкомасштабне звукове документування музичного фольклору за допомогою фонографа такої значної території, якою була Галичина. Вирішуючи питання найповнішого збору галицьких музичних наспівів, він розв’язав і нову на той час проблему географічного планування збирацьких експедицій, застосувавши спеціально розроблену ним методику зондування обраної для дослідження території своєрідними “кущами”, яка давала змогу якнайширше досліджувати і рекордувати народну музику.

О.Роздольський – автор новітньої методики проведення власне збирацького сеансу. Спираючись на укладені в НТШ вимоги проведення

польової роботи та власний експедиційний досвід, а також враховуючи особливості роботи із звукозаписувальною технікою, він виробив свої правила проведення сеансу. Зокрема, в експедиції їздив сам, інформантів вибирав виключно із народного середовища, фонографував переважно тільки перші строфи пісень, фіксує повні словесні тексти у польові чернетки. На початку валика, як правило, записував звучання камертону, наприкінці – інколи "представлення" виконавців. Серед зафіксованих народновокальних творів – обрядовий фольклор, пісні звичайні та "неукраїнського" походження, уривки. Є записи й інструментальної музики. При рекордуванні збирач не дотримувався сталої почерговості жанрів, проте, переписуючи пісенні словесні тексти на чистовики, завжди їх систематизував за жанрово-тематичним принципом. Усі фольклорні матеріали паспортизовані.

Свідомо обмеживши територію досліджень Галичиною, О.Роздольський експедиційними поїздками послідовно, більш-менш рівномірно, розвідав практично всі її історико-етнографічні області. Окрім того працював також у двох селах Буковини, в одному – Волині, в чотирнадцяти – Наддніпрянської України. Загалом, збирацькими експедиціями він обстежив щонайменше 177 населених пунктів, які за сучасним адміністративним поділом входять до Івано-Франківської (27 н. п.), Львівської (79 н. п.), Тернопільської (32 н. п.), Житомирської (1 н. п.), Київської (1 н. п.), Полтавської (1 н. п.), Чернігівської (11 н. п.), Чернівецької (2 н. п.) областей, окремих регіонів Польщі (21 н. п.) та Словаччини (1 н.п.).

Практично майже всі експедиційні поїздки О.Роздольського були пов'язані із виконанням конкретних завдань, реалізацією різних проектів, авторами-замовниками яких були НТШ (підготовка та публікація першої та другої частин "Галицько-руських народних мелодій" і наспівів "Гаївок", робота над третьою частиною "Галицько-руських народних мелодій", Корпусом українських народних пісень та спільним з Російською Академією Наук проектом збірника народномузичних творів Наддніпрянської України), Австрійське міністерство освіти (підготовка галицьких томів до видання "Das Volkslied in Österreich"), Інститут українського фольклору (заплановане видання Антології пісенного фольклору Західної України, збірників: "Вибрані пісенні тексти", "Українські народні мелодії" та ін.). Були в О.Роздольського і власні зацікавлення, як, наприклад, "лірницька" тема, а також нездійснена мрія його життя – публікація власного великого репрезентативного збірника пісенного фольклору Галичини, над яким О.Роздольський працював упродовж всього творчого життя, особливо з середини 30-х років. Із реалізацією цих проектів були пов'язані і основні періоди збирацької біографії фольклориста (не враховуючи ранній, дофонографічний). Перший – 1900-1902 роки, другий – 1908-1915 (особливо результатив-

нагромадженого народномузичного матеріалу. Все, що було видано за життя фольклориста, – це 1549 мелодій у збірнику “Галицько-руські народні мелодії” та 129 наспівів, транскрибованих Ф. Колесою для “Гаївок” В. Гнатюка. Ще декілька десятків наспівів опублікували уже після смерті О. Роздольського в поодиноких томах корпусу “Українська народна творчість”, які вийшли у видавництві АН України. Позатим решта спадщини і по сьогоднішній день залягла незатребуваною та зберігається у різних державних і приватних архівних колекціях.

Вагомою і цінною часткою доробку О. Роздольського є велика фоноколекція, яка обіймає 755 валиків. Вона зберігається в Архіві ПНДЛМЕ при ВМІ ім. М. Лисенка у Львові, де знаходяться і магнітофонні копії більшої частини колекції. Фонозбірка охоплює фактично всі періоди дослідницької діяльності фольклориста (від перших записів 1900 року до останньої експедиції 1940 року) та представляє всі регіони, де працював збирач. Валики у різному стані: 55 з них розбиті, 90 – розколоті, та майже всі, навіть уцілілі, покриті плісінню. Судячи з паспортизації, 4/5 усіх рекордованих валиків були свого часу транскрибовані.

Рукописний архів О. Роздольського репрезентує як словесні тексти пісень, так і їх мелодії. Словесно-текстова частина спадщини включає польові чернетки збирача та матеріали, переписані фольклористом на чисто й систематизовані ним після повернення з експедиції. Окрему частину архіву становлять рукописи транскрипцій мелодій, виконані Ф. Колесою, Б. Вахнянином, Б. Кудриком, Н. Гобжило, Д. Залеською, Б. Дрималиком, О. Луцівим та Р. Криштальським.

Проте сьогодні рукописна спадщина О. Роздольського як одне ціле не існує. Згромаджені ним матеріали знаходяться у різних архівних збірках. Найбільше документів містить персональний фонд фольклориста у рукописному відділі ІМФЕ ім. М. Рильського, а також інші фонди цього ж інституту – зокрема Інституту українського фольклору та його львівського філіалу, ЕК НТШ. Деяко з документів можна віднайти у рукописному відділі Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (фонди Львівської консерваторії, Я. Ярославенка) та приватних архівах О. Паляниці, Ю. Сливинського та родини Ф. Колесси.

Така розпорошеність архівної спадщини О. Роздольського стояла на перешкоді її об'єктивного таксування. Існуючі цифри були досить суперечливі. Так, сам збирач у 1941 році в автобіографії визначав свій доробок приблизно п'ятьма тисячами творів. У цьому ж році Ф. Колеса, оцінюючи діяльність О. Роздольського, подав зовсім інші дані – 21-22 тисячі пісень. Отож, виходячи з потреби встановити більш-менш істинну цифру, спираючись на архівні матеріали, як рукописні, так і фонографічні, та зважаючи на схильність О. Роздольського дещо применшувати свої досягнення, можна припустити, що ним було записано щонайменше 8-9 тисяч народномузичних творів.

Загалом, спадщина О.Роздольського, аналогів якій навряд чи знайдеться багато в Європі, має велику наукову вартість, оскільки репрезентує об'ємний, фактичний матеріал першої половини ХХ століття, який в етномузикознавчій літературі представлений досить скупо. Вона дає можливість реально та об'єктивно оцінити доробок самого фольклориста, відтворити картину його збирацьких маршрутів і хронологію поїздок, а окрім того, ще раз засвідчує етномузикологічні зацікавлення О.Роздольського, які виразилися у фіксації на фоновалики не тільки вокальної, але й інструментальної музики, у виборі для запису на валіки творів за їх мелодіями, а не словесними текстами тощо.

Оскільки унікальний доробок О.Роздольського і досі в повному обсязі не введений у науковий обіг та все ще мало відомий не тільки широкій громадськості, але й часто залишається поза увагою більшості фахівців-етномузикологів, а та невелика частка зібраного, яка була опублікована, стала давно бібліографічним раритетом, одне із найважливіших завдань сьогодення полягає в якнайшвидшому поверненні українській та європейській культурі цих безцінних надбань.

Тож очевидно: найбільш доцільно було б спочатку перевидати раніше опубліковані пісенні збірники О.Роздольського, але уже з повними словесними текстами, а згодом видати і його рукописну спадщину. Друкувати матеріали варто було б без будь-якого редакторського втручання, так як їх готував до публікації сам збирач, а різні коментарі, пояснення, як і серію покажчиків, подати в додатку. Спеціальної уваги заслуговує фоновірка О.Роздольського. Після належного опрацювання і консервації валіків вона могла б стати базою західноукраїнського архіву фоноваликів із створеним спеціальним фондом звукових копій, а з краще збережених записів слід було б укласти фоноантологію музично-етнографічної спадщини фольклориста.

Запорукою успішного здійснення такого масштабного проекту із збереження та введення в науковий обіг збирацького доробку О.Роздольського є його підтримка на державному рівні, а отже, створення відповідних програм, виділення необхідних коштів, запрошення до редакторської роботи високопрофесійних етномузикознавців. В цілому ж, проект із збереження спадщини О.Роздольського є значно скромнішим у порівнянні хоча б з тим, що зробили і роблять, наприклад, для О.Кольберга його земляки-поляки (створено спеціальний Редакційний Комітет при Польській Академії Наук у справі повного видання спадщини О.Кольберга, при участі якого успішно реалізується заплановане ще у 1961 році повне 84-томне видання праць дослідника, проводяться річнічі на батьківщині О.Кольберга в Пшесусі на Родомщині тощо).

У **Висновках** остаточно підсумовуються основні дослідницькі результати роботи.

Додаток А “Музично-етнографічна діяльність О.Роздольського” у формі покажчиків, карт-схем подає інформацію про географію, хронологію експедицій фольклориста, загальний обсяг зібраних ним фольклорних матеріалів та їх актуальне місцезнаходження. **У Додатку Б “Зразки автографів”** представлено ксерокопії рукописів О.Роздольського, Б.Дрималика та О.Луціва, а в **Додатку В “Фотографії”** – серію світлин.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

1. Довгалюк І. Музично-етнографічна діяльність О.Роздольського. – Київ: Родовід, 1997. – 49 с. (3 др. арк.).
2. Довгалюк І. Осип Роздольський (з історії музичної фольклористики). – Львів: Видавництво Львівського державного університету, 1997. – 24 с. (1,4 др. арк.).
3. Довгалюк І. Перші фонографічні записи народної музики на Чернігівському Поліссі //Полісся: мова, культура, історія: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Київ, 1996. – С.458–463 (0,4 др. арк.).
4. Довгалюк І., Луканюк Б. Осип Роздольський як піонер фронтально-систематичного фонографування народномузичної творчості //Народознавчі зошити. – 1997. – №1. – С.1–4 (0,6 др. арк.).
5. Довгалюк І. Формування фольклористичної еліти у Галичині (кінець ХІХ – початок ХХ століття) //Національна еліта та інтелектуальний потенціал України: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1996. – С.267 (0,1 др. арк.).
6. Довгалюк І. Експедиції О.Роздольського на Лемківщину //Перша конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель: Програма і тези наукових повідомлень. – Львів, 1990. – С.48 – 50 (0,2 др. арк.).
7. Довгалюк І. Збирацька спадщина О.Роздольського //Проблеми вивчення та пропаганди народної творчості як складової частини української національної культури: Тези доповідей. – Рівне, 1990. – С.18–19 (0,1 др. арк.).
8. Довгалюк І. Про публікацію збирацького доробку О.Роздольського //Четверта конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Матеріали. – Львів, 1993. – С.86–87 (0,2 др. арк.).

Довгалиук І.С. Осип Роздольський в історії музичної фольклористики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво. – Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського, Київ, 1998.

Дослідження присвячене вивченню музично-етнографічної діяльності українського фольклориста кінця ХІХ – першої половини ХХ століття Осипа Роздольського. У роботі розкрито значення, роль і місце збирача в історії галицької, української та європейської фольклористики. У Додатках до дисертації у формі таблиць і карт-схем представлена географія та хронологія експедиційних поїздок О.Роздольського, обсяг і місце знаходження його спадщини, а також копії автографів і фотографії.

Ключові слова: народна музика, етномузикологія, історія фольклористики, публікація народних мелодій, фонограф, фоноархів, методика польової роботи, музично-етнографічна спадщина.

Довгалиук И.С. Осип Роздольский в истории музыкальной фольклористики. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – музыкальное искусство. Национальная музыкальная академия Украины им. П.И.Чайковского, Киев, 1998.

Исследование посвящается изучению музыкально-этнографической деятельности украинского фольклориста конца ХІХ – первой половины ХХ века Осипа Роздольского. В работе определено значение, роль и место собирателя в истории галицкой, украинской и европейской фольклористики. В Приложении к диссертации в форме таблиц и карт-схем представлена география и хронология экспедиционных поездок О.Роздольского, объём и местонахождение его наследия, а также копии автографов и фотографии.

Ключевые слова: народная музыка, этномузикология, история фольклористики, публикация народных мелодий, фонограф, фоноархив, методика полевой работы, музыкально-этнографическое наследие.

Dovhaliuk, Iryna S. Osyp Rozdolskyj in the History of Musical Folklore Studies. – Manuscript.

Dissertation satisfying the degree requirements for Candidate of Art Criticism according to the discipline 17.00.03 – musical art. –P.I.Tchaikovsky National Academy of Ukraine, Kyiv, 1998.

This research is dedicated to the study of musical ethnographic activity of Ukrainian folklorist Osyp Rozdolsky at the end of the 19th and first half of the 20th centuries. The meaning, role, and place of the folklore collector in the history of Halychian, Ukrainian, and European folklore study are assessed in this work. In the dissertation's Appendix are included tables, maps representing geographic areas, a chronology of O.Rozdolskyj's expeditions, as well as the scope and location of his heritage, and copies of autographs and photographs.

Keywords: Folk music, ethnomusicology, history of folklore studies, publication of folk melodies, phonograph, sound archive, field work methodology, musical ethnographic heritage.

Друк видавництва "Ринок Інсталяційний"
Україна, 290005, м. Львів, вул. Ш. Руставелі, 7
Формат 60x84/16. Ум. др. арк. 1,00
Друк офсетний
Тираж 100 прим. Зам. № 3256

451619

AB 39.933
AB 39.933

Мист.

Мист